

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a,

1. Noembre
1866.

Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in l. si 15. a. lunei, cuprindiendu o cóla si diumetate. Pretulu pre unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a. Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu postalu.

N^o

21

Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10), si la p. t. domnii corespundinti. Tóte epistolele sunt de a se tramite la redactiune francate. Corespundintiele nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu se primescu.

Anulu

II.

CUPRINSULU: Creatiunea fačia scientiele naturali. (urmare.) — Manca'ta I. Christosu pasci legale la cin'a cea depre urma? (urmare.) — Esamenulu curalu si sinodalu. — Starea actuala a fondului „romantianu.” — Corespundintie: Blasiu (respunsu la intrebarea despre fondulu pentru tiparirea cartiloru scol.) Mediasin (tréba scolastica si inca ce-va.) Ghierl'a (tipografia, seminarlu, scóle, institutu preparandialu si deputatiune.) — Amvonulu: Necesitatea educarei religiose tempuriie a prunciloru (predica la inceputulu scóleloru). — Literatura: „Istori'a beser.” scrisa de br. A. Siaguna (recensiune urm.) si alte aretári. — Ochire prin lumea política. — Varietáti.

3 Creatiunea

fačia cu scientiele naturali.

(continuare din nru. 19.)

Se aretámu dar, cà Moise in càrtile sale nu invétia neptunismulu.

In istori'a creatiunei viersu 2 se díce: „Si pamentulu erá nevediatu si netogmitu, si intunerecu erá deasupr'a aduncului, si spiritulu Domnului se portá pre deasupr'a apeí.” Dupa-ce a produsu Ddieu lumin'a in diu'a cea de antáia, si asia dupa-ce a delaturatu domnirea intunerecului, in diu'a a dóu'a desparte apele cele de susu de cele inferiori, seau formédia atmosfer'a; in diu'a a trei'a face se se desparta uscatulu de apa, si se produca totu feliulu de plante, la care s'au mai adausu in diu'a a cincea si a siesea fientiele cele viatiuitorie. Aceste in intielesulu neptunistiloru s'aru poté intielege asia, cumca viersulu alu 2. descrie starea aceea, in care pamentulu a fostu numai una masa mare de apa, in care pãrtile lui constitutive se afláu disolvate seau moiote, si cà in diu'a a trei'a formarea corpului celui solidu alu pamentului din mas'a cea fluida a fostu gat'a. Inse nu se cauta, cà óre potu-se intielege asia cuventele tecstului, ci cà óre asia trebue se se intieléga? La acést'a intrebare trebue se respundemu apoi negativu. Trebue se scimu, cumca Moise preste totu nu are de a grai despre formarea pamentului in sine considerata, ci despre togmirea lui spre a fi locu aptu de locuintia pentru ómeni; de aceea nu lu interesédia pre elu internulu pamentului, ci suprafáci'a lui, si asia geogni'a lui in intielesulu celu adeveratu alu cuventului tractédia numai despre suprafáci'a pamentului.

La esplicarea viersului alu 2. din cartea facerei e inca de a se observá si aceea, cumca viersulu acést'a e in opusetiune cu cele urmatórie, cásí cumu s'ar díce: acumu vedemu pamentulu impartítu in uscatu si mare, ambele aceste pãrti locuite de animale, pamentulu invescutu cu vegetatiune, tóte luminate de corpurile ceresci. Tóte aceste, díce Moise, s'au facutu prin cuventulu lui Ddieu; inse dintru'nceputu n'a fostu asia, ci starei de acumu a pamentului i-a premersu alt'a, in carea aceste tóte nu eráu. Starea acést'a chaotică de dintru inceputu Moise o descrie prin cuventele aceste: „Pamentulu erá nevediatu si netogmitu,” adeca fóra de vegetatiune, fóra locuitori cu viatia, ba ap'a si uscatulu

inca nu eráu despartíte; pamentulu se vedeá ca una masa mare de apa, nece lumin'a nu erá inca; asiadar, pecumu díce tecstulu, „erá intunerecu pre deasupr'a aduncului,” adeca pre deasupr'a masei de apa. Moise dar numai atáta díce, cumca suprafáci'a pamentului erá apa si deasupr'a apeí intunerecu, pana ce s'a facutu lumina din mandatulu lui Ddieu si s'a ivitu uscatulu din ap'a, carea-lu acoperiá.

Au potutu dar fi revolutiunile cele mai mari in leintrulu pamentului, cà despre acele Moise nu relatiunédia. A potutu se precéda starei pamentului descrise in gen. c. 1 v. 2 una alt'a stare: pamentulu a potutu se fia una masa fluida focósa, carea se se fia solidatu pre incetu mainainte de a se aretá ca una masa acoperita cu apa, seau, precumu ieau unii teologi mai noi,*) pamentulu a potutu esistá mainainte intr'o stare ordinata perfecta, inse carea s'a nemicitu din partea lui Ddieu spre a se formá denou; Moise despre unele ca aceste nu are de a relatiuná. Relatiunea lui se incepe de acolo, candu ap'a formá suprafáci'a pamentului. Tóte procesele de formatiune, prin cari a trecutu internulu pamentului si cari s'au intemplat mainainte de diu'a cea de antáia a creatiunei de siese díle, n'a avutu Moise lipsa de a-le amintí, cà elu nu vre a ne dá una geogni'a científica, perfecta, ci o relatiune despre aceea, cumca pamentulu s'a formatu intr'atát'a, càtu póte fi locu de locuinti'a pentru ómeni; ear pentru scopulu acést'a e destulu ce díce Moise, cumca animalele si plantele suntu create de Ddieu, lumin'a e produsa de Ddieu, despartírea uscatului de apa e cu voi'a lui Ddieu facuta, si mainainte de a se face aceste tóte prin Ddieu, nu erá nemicu, erá intunerecu, si apa acoperiá inca pamentulu.

Dar vá díce cine-va, cà déca nu invétia Moise neptunismulu, lu-invétia desiguru ap. Petru, carele in a II. epist. a sa 3, 5 díce, cà pamentulu din apa si prin apa s'a facutu. — Noi dicemu, cà precumu n'a invetiatu Moise originea neptunistica a pamentului, asia nu o-a invetiatu nece apost. Petru. De vomu cautá la loculu amintitu alu apostolului, se va vedé, cà dinsulu nice barem indirectu n'a voitu a dá cetitoriloru sei ce-va invetiatura despre cestíuni geologice. Elu in capulu amintitu alu epistolei sale a dóu'a vorbesce despre acé'a,

*) Buckeland, Viseman in cartea: Zusammenhang zwischen Wissenschaft und Offenbarung, tradusa germanesce de Dr. D. Haneberg.

cari nu credu in venirea Domnului la judecata, si invétia, cumca diu'a Domnului va veni ca furulu in tempu de nópte, si atunci se va nemicí ceriulu, elementele se voru topí de caldura, si pamentulu va arde cu tóte câte suntu pre dinsulu; o atare judecata a nemicirei, adáuge apostolulu, a trecutu odata preste pamentu, adeca judecat'a diluviului; ceriulu si pamentulu s'au produsu din apa prin cuventulu lui Ddieu, si prin apa s'a si nemicitu lumea cea vechia. Aici apostolulu nicedecátu nu vre se dee ce-va invetiatura nóua, ci spre esplicarea celoru ce a dísu despre nemicirea lumei prin focu, indrumédia pre cetitori le aceea, ce sciáu dinsii dej'a despre judecat'a cea de mainainte, ear aceea nu au potutu-ó scí cetitorii apostolului de aiurea, decátu din cartea facerei. Cartea facerei invétia, vre apostolulu se díca, cumca dintru 'nceputu a fostu una masa de apa, din care prin cuventulu lui Ddieu s'a formatu ceriulu si pamentulu s'a ivitu, si cà prin pedéps'a diluviului ear s'a aretatu, starea cea primitiva, in carea erá pamentulu nevediatu si netogmitu si cu apa acoperitu. Nu e cu privire apostolulu la originea neptunistica a pamentului, ci la relatiunea cartei facerei despre formarea pamentului. Noi dar nu trebue se aflámu in cuventele apostolului altu ce-va, decátu ce aflámu in cartea facerei scrisa de Moise; si dupa-ce, precumu amu vediutu, Moise nu aréta originea neptunistica a pamentului, nu trebue nice apostolului Petru se-i atribuimu astfelu de invetiatura.

S. Petru si Moise n'au dar necedecátu de scopu a ne invetiá despre procesulu naturale-istoricu alu formarei pamentului, prin urmare noi nu suntemu inde-reptatíti a stórce mai multu din cuventele loru, decátu aceea, cumca pamentulu odata a fostu acoperitu cu apa, si cà cu voi'a lui Ddieu s'a despartítu uscatulu de apa. Acést'a apoi se unesce atátu cu sistemulu plutonicu, câtu si cu celu neptunicu. Noi tienemu dar, cumca cartea facerei si preste totu scriptur'a numai aceea díce, cumca in tempulu anteistoricu odata ap'a a formatu suprafaça pamentului. Incontr'a acestei'a nu are nece unu geologu de a obiiciá ce-va. Orí cine se invinga dar, ori Plutone ori Neptunu ori altulu alu treilea, scriptur'a si in specie geneasa nemicu nu patimesce, cà relatiunea ei se incepe de acolo, unde toti geologii se unescu, si se marginesce la ceea ce considera si geologii ca nedisputabile.

VI. Trecemu acumu la esplicarea tectului creatiunei si se vedemu, ce ar poté contiené acel'a, ce nu s'ar uní cu scientiele naturali; dupa care apoi vomu amití despre téoriele formarei pamentului, si vomu finí cu petrefactele, si astronomí'a in comparatiune cu bibli'a.

Viersulu celu de antáiu alu istoriei facerei lumei e: „*Intru 'nceputu a facutu Ddieu ceriulu si pamentulu.*“ Mai susu am aretatu, cà cuventulu evreescu בְּרֵאשִׁית insemnédia a face ce-va din nemic'a. Remane inderetru esplicarea celoralalte cuvente din viersulu amintitu. S. scriptura díce „intru 'nceputu,“ asiadar in tempu. Candu a fostu inceputulu acést'a? Inainte de a se pune pamentulu in ordine in tempu de 6 díle. Cà apoi cu câti ani seau mii de ani mainainte de punerea aceea in ordine a pamentului? despre aceea s. scriptura nemicu nu díce, fiendca pentru scopulu ei aceea e unu lucru indiferinte. Déca dar ipotesele naturalistiloru despre facerea lumei poftescu milióne de ani, anii acei'a nu suntu din eternu, ci suntu in tempu de a se cautá.

Se obiiciédia, cà déca cauta omulu la scriptura; nu póte cugetá la milióne de ani, cari se fia trecutu de la facerea lumei, ci tempulu de atunci pana acumu lu va computá la 6 mii de ani. — Ce potu contrarii demustrá cu obieptiunea acést'a? Dóra contradicere intre s. scriptura si scientiele naturali? Nicedecátu, fóra póte contradicere intre scientiele naturali si intre *esplicarea* s. scripture. Siese mii de ani au trecutu dupa s. scriptura de la facerea omului, precumu amu vediutu pana aici, si chiaru nice acést'a nu o spune s. scriptura apriatu si espresu, fiendca nu i-s'a datu cauza desclinita, ci este de a-se computá din reporturile ei cele ocasionale, cari le face din alte cause. Opulu de 6 díle cade inainte de acele 6 mii.

E intrebare acumu, cà sub cuventele „ceriulu si pamentulu“ intielege-se óre lumea cea vediuta materiale? seau intielege-se sub ceriu creatur'a cea spirituale, nemateriale, adeca angerii, ear sub pamentu creatur'a cea materiale? Noi in privinti'a acést'a credemu, cà sub spresiunea „ceriulu si pamentulu“ se intielege totu universulu, si déca se subintielegu si angerii ca creaturele lui Ddieu, se subintielegu incátu se tienu si ei de universu, ear nu pentrucá dóra s'aru insemná prin cuventulu „ceriu.“ Adeveratu cà in simbolulu niceanu se díce: „*facatoriulu ceriului si alu pamentului, vediuteloru toturoru, si nevediateloru;*“ inse pentru aceea baserec'a aci nu invétia, cumca sub „ceriu“ s'ar intielege creaturele cele nevediate, ear sub „pamentu“ cele vediute, ci cumca sub „ceriu si pamentu“ intielege tóte lucrurile atátu vediute, câtu si nevediate. Nici conciliulu IV. lateranense n'a voitu a defní, cà prin cuventulu „ceriu“ din viersulu 1. alu cartei facerei se intielege lumea cea spirituale, candu díce: „*qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam,*“ cà prin cuventele aceste conciliulu numai atát'a díce, cumca Ddieu antáiu a creatu lumea cea spirituale si materiale, si apoi pre omu, in carele se impreuna ambele. Teologi de mare auctoritate suntu de parere, cà conciliulu acést'a nice aceea nu o-a defnitu, cumca angerii deodata s'au creatu cu lumea cea materiale, prin urmare nice n'a condamnatu parerea celoru mai multi parinti grecesci, cumca angerii s'aru fi creatu cu multu mainainte de lumea cea materiale. Nece la conciliulu acést'a nu se potu dar provocá cei ce prin cuventulu „ceriu“ voiescu a intielege lumea cea spirituale, cà conciliulu nice aceea n'a voitu a defní, cumca in viersulu 1. alu cart. fac. e vorba despre lumea cea spirituale, càci déca o-ar fi defnitu conciliulu amintitu acést'a, atunci nu se precepe, cumu de a fostu cu câte-va diecenie dupa conciliulu acél'a s. Tom'a de Aquino de parere, cumca viersulu acél'a se referesce celu puçinu directu numai la crearea lumei materiale, si eara-si cumu de au tienutu unii teologi mari de mai incóce, precumu Petaviu, Suarez, de derépta parerea, precumca Moise in capu 1. alu cart. fac. delocu nu amintesce crearea angeriloru. — Acumu cà cumu a facutu Ddieu lumea, facut'a óre numai elementele cele simple, si datu-le-a apoi acelor'a legi anumite, dupa cari se se desvólte mai departe? in sentinti'a „*intru 'nceputu a facutu Ddieu ceriulu si pamentulu*“ nu se spune; poti intielege dara cumu vei voí.

Fiendca Moise a avutu de a ne dá o geogonía, pecumu s'a dísu in cele precedinti, si nu o cosmogonía, deaceea nemaiamintindu despre ceriu, se marginesce

numai prelunga pamentu si dîce in viersulu alu 2. alu istoriei facerei lumii: „*Si pamentulu erá nevediatu si netogmitu,*“ ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, in textulu originale ebraicu יהוה נברא desiertu si parasitu. Cugete omulu ce va voi despre insemnatarea etimologica a cuvintelor acestor'a; ce insemnatarea ele aici, e chiaru si vederatu din cele urmatore. Insemnatarea adeca, cumca pamentulu erá lipsitu de totu ce i-s'a datu in cele 6 dîle ale creatiunei, va-se-dîca erá lipsitu de lumina, plante, animale, ómeni, punerea in ordine a elementelor. Viersulu acest'a formédia o opusetiune cu cele urmatórie, cásî cumu ar dîce Moise: mainainte de a se creá omulu ca domnitoriulu pamentului, pamentulu s'a organizatu ca locu de locuintia pentru dinsulu; uscatulu s'a despartítu de mare, s'a invescu cu vegetatiune; uscatulu, ap'a si aerulu s'au provediatu cu animale; pamentulu s'a luminatu prin corpurile ceresci: asia n'a fostu dintru'nceputu, cà starea acestei'a ordinate a pamentului a premersu alt'a, in care tóte mai susu dîse n'au esistatu, adeca pamentulu mainainte a fostu nevediatu si netogmitu, si din starea acést'a chaotica s'a formatu dupa voi'a lui Ddieu in starea de acumu. Acést'a e, ce se póte dîce din punctu de vedere esegeticu despre viersulu alu 2. Fostu-a starea din viersulu alu 2. alu istoriei creatiunei starea cea originale a pamentului, adeca starea acést'a chaotica fost'a óre mainainte de cele 6 dîle ale creatiunei? seau premersu-a starea acestei'a chaotice a pamentului o alta stare ordinata, adeca fostu-a o alta lume, si nemicitu-s'a aceea, asia câtu se se fia formatu din dins'a chaosuluamintitu in viersulu alu 2. alu istoriei creatiunei? esegetic'a nu scie, pentruca revelatiunea divina nu ne spune.

(va urmá.)

Gavrila Popu,

prof. de s. scriptura.

Mancat'a I. Christ. pasci legale la cin'a cea depre urma?

(urmare.)

Pentru cestiunea suscepta sunt de mare interesu si unele fragmente din scripte vechi, pastrate intr'o cronica pascale din Bizantiu, cari intarescu sentintia nóstra, cà D. n. I. Christosu a patimitu in 14 Nisan, prin urmare cin'a cea depre urma inpreuna cu pascile legale a tienut'o in 13. — Croniculu amintitu aduce delocu la inceputu unu estrasu dintr'o scrisóre a lui Pietru episcopulu Alesandriei, carele a moritu sub Macsiminu ca martiru alu credintiei. Acést'a scrisóre, ce se dîce a fi amintita si de s. Atanasíu celu mare, e indreptata ca respunsu càtra órecare Trichentiu, din a carui epistola se citédia intr' ins'a urmatóriele: „Macar se smintésca Iudeii in privintia cursului lunei, nóue nu ne pasa, càci noi nu grigimu de alt'a, decátu de a serbá memori'a patimelor intr'acelasi tempu, cumu ni-au tradatu din inceputu mártorii oculari inainte de a fi fostu credintiosi intre Egipteni“¹⁾. Trichentiu dara amintesc traditiunea stravechia a martorilor oculari, carea nu póte fi alt'a decátu cea asiatica. Cronistulu dîce mai incolo: „Asiudara intr' aceiasi dí, in carea se cadeá se mance Iudeii càtra séra pasc'a, s'a restignitu Domnulu

si Mantuitoriulu nostru Christosu, facundu-se insu-si jerfa pentru cei ce eráu se se faca partasi credintiei intru tain'a mantuirei.“¹⁾

Si mai de mare insemnatarea pentru determinarea tempului cinei din urma sunt alte dóue fragmente, ce le insemnu aici; si anume si Apolinariu, santulu episcopu alu Ieropolei din Asi'a, carele a traitu aprópe de tempurile apostolice, a invetiatu in cartea sa despre pasca asemene, dîcundu: „Sunt de acei'a, cari din nescientia se cërta bucurosu despre pasca, ce li se póte iertá, càci nu se cuvine a invinovatí nescientia, ci a o invetiá. Ei dîcu, cà Domnulu nostru in 14 Nisan a mancatu mnelulu pascale cu invetiaceii, si in diu'a cea mare a azimelor a patimitu; ei amintescu, cà Mateiu marturisesce asia, cumu cugeta dinsii. Asiadar parerea lor nu se póte compune cu legea, si dupa dinsii se paru a fi in disarmonia evangeliile.“ Mai departe dîce Apolinariu: „Diu'a 14 e pasc'a cea adevrata a Domnului, jerf'a cea mare, Fiiulu lui Ddieu in locul mnelului, carele legatu fiendu a legatu pre celu tare, carele judecatu fiendu este judele viiloru si mortiloru, carele s'a datu in manile pecatosiloru spre a se restigní, carele s'a redicatu pre córnela a lui unicornu (adeca a crucii), carui s'a impunsu sant'a cósta, carele a isvoritu din cóst'a sa ambe lécurile de curatíre, apa si sange, cuventu si spiretu, si carele s'a inmormentatu in diu'a pascei.“²⁾ — Incontr'a autenticitatii acestoru fragmente din Apolinariu s'ar poté obieptá, cà Eusebiu, Ieronimu si Fotiu nu facu pomenire de opulu lui Apolinariu despre pasci. Inse acést'a obieptiune dispare indata ce scimu, cà macaru cà nu amintesc Eusebiu opulu lui Apolinariu despre pasci, totusi nu néga nici cu unu cuventu esistintia aceluasi, cà dincontra marturisesce, „cà de la Apolinariu s'au pastratu mai multe pre la mai multi, dar scriptele, ce i-au venitu inainte, sunt urmatóriele scl.“³⁾; de aici se vede luminatu, cà Eusebiu numai acele scripte a lui Apolinariu le-a insíratu, cari i-au venitu lui la mana, si asia intre scriptele cele multe, cari se afla pre la multi, póte esistá si opulu despre pasci, din care s'au scosu aceste fragmente; Ieronimu inca nice nu aduce tóte cele insírate de Eusebiu; eara Fotiu spune, cà numai trei scripte a lui Apolinariu a cititu, insémna inse totdeodata, cà se dîce a esistá mai multe scripte de la Apolinariu, de cari elu n'a potutu dá.⁴⁾ Relatiunea lui Apolinariu dara e asia de chiara, câtu dupa dins'a nu se mai póte trage la indoiéla adevverulu tesei nóstre despre terminulu cinei depre urma.

Alu doilea fragmentu interesantu e despre Clemente Alesandrinu si suna cumu urmédia: „Inse si Clemente preasantulu preotu din Alesandria, barbatu fórte betranu si nu departe de tempurile apostolice (de la a. 189 a fostu prefectulu „scólei catechetice“ din Alesandria) invetia in opulu seu despre pasci asemene si dîce: In anii de dinainte a mancatu Domnulu in diu'a serbatóriei pasc'a cea junghiata de Iudei, inse dupa-ce a predicatu — insu-si fiendu pasc'a, mnelulu lui Ddieu, dusu ca o óie la junghiare — a invetiatu pre invetiacei tain'a tipului indata in 13, candu l'au intrebatu pre dinsulu, unde voiesci se-ti gatimu ca se mananci pascile. Intr'acést'a dí s'a intemplat santírea azimelor si prepararea serbatóriei. Deaceea scrie Ioanu, cumca intr'

¹⁾ L. cit.

²⁾ Chron. pasch. p. 13.

³⁾ Euseb. ist. ecl. IV. 27.

⁴⁾ Fotiu Bibl. cod. 14.

¹⁾ Chronicon paschale, recens. Lud. Dindorfius, Bonn 1832, p. 7.

adeveru a spelatu Domnulu petiôrele invetiaceiloru, cari eráu dej'a preparati. Inse in diu'a urmatória a patimitu Mantuitoriulu nostru jerfitu de Iudei, fiendca a fostu insu-si pasc'a. Mai incolo dice Clemente: „Drept' aceea n'au mersu archiereii si carturarii in 14, candu a patimitu Christosu, in pretoriu, ca se nu se spurce, ci se póta mancă sér'a pascile fóra nici o impiedecare. Cu acést'a determinare apriata a dileloru convinu tóte scripturele, si intr'acceasi se unescu evangeliere; preste aceea acést'a se intaresce si prin inviare, càci a inviatu intr'a trei'a di, ce a fostu diu'a prima a septemaniloru culesului, candu jerfiáu archiereii manunchiele de spice.“¹⁾— Din acestu fragmentu vedemu, cà Clemente nu pomenesce nici de o partida iudaizatória, ci determina tempulu cinei si alu patimeloru mai alesu incontr'a unor'a, cari intielegundu reu pre Mateiu, la carele se afla „unde voiesci se-ti gatimu ca se mananci pascile,“ diceáu, cà Domnulu a patimitu in 15 Nisan. Intrebarea amintita la Mateiu au pus'o invetiaceii in 13 Nisan si intr' acést'a di s'au santitu azimele si s'a preparatu serbatórea. Invetiatiulu Clemente intielege relatiunea lui Mateiu intr' acolo, cà cin'a cea depre urma s'a tienutu in 13 Nisan si inca cu azime, ce nu s'ar fi intemplatu de ar fi fostu cina comuna, cumu vreu unii. Spre a adeveri sentinti'a sa provóca Clemente si la Ioanu si amintesce, cà Mantuitoriulu a trebuitu se patimésca in 14 Nisan, pentrucà a fostu insu-si pasc'a cea adeverata; si asia póte dice, cà intr' acést'a parere convinu tóte scripturele si evangeliere. Simbolulu adusu de Clemente despre inviarea intemplata in diu'a, candu se aduceáu primitiële, s'a mai amintitu intr'acestu tractatu.

Cátu de constante si de latíta a fostu traditiunea despre diu'a mortii Domnului in 14 Nisan, intielegemu si din insemnările celui mai vechiu scrietoriu besericescu latinu Tertulianu, carele aréta in opulu seu scrisu incontr'a Iudeiloru, cà tóte ce au fostu se se intemple cu Christosu, deci si diu'a mortii, au fostu predise de mainainte. Dîce adeca Tertulianu: „Hoc enim et Moyses initio primi mensis novorum facturos vos prophetavit, cum omne vulgus filiorum Israël ad vesperam agnum esset immolaturus, et hanc solemnitate[m] diei hujus, id est paschae azymorum cum amaritudine manducatu[m] praecanebat et adjecit, pascha esse Domini, id est passionem Christi; quod ita quoque adimpletum est, ut prima die azymorum interficeretis Christum, et ut prophetiae adimplerentur properavit dies vesperam facere, id est tenebras efficere, quae media die factae sunt: atque ita dies festos vestros convertit Deus in luctum et cantica vestra in lamentationem.“²⁾ (Càci si Moise a predîsu, cà veti face acést'a in lun'a d'antâiu a secerisiului, candu tóta glót'a fiiloru lui Israïlu va junghiá sér'a mnelulu; si a profetîtu, cà acést'a solemnitate a dilei, adeca a pascei azimeloru, o veti mancă cu amaretiune, adaugundu, cà pasc'a e a Domnului, adeca patim'a lui Christosu; ce s'a si intemplatu, cà ati omoritu pre Christosu in diu'a prima a azimeloru, si ca se se plinésca profetiële, diu'a s'a grabitu a face séra, adeca a produce intunerecu, ce s'a intemplatu la média-di: si asia Ddiu a stramutatu serbatorile vóstre in gele si cantecele vóstre in plangere). Totu in acelu opu determina Tertulianu apriatu diu'a mortii dîcundu: „Quae passio hujus exterminii intra tempora LXX hebdomadarum perfecta est sub Tiberio caesare, coss. Rubellio Gemino et Fusio

Gemino, mense Martio; temporibus paschae die VIII Kalendarum aprilium, die azymorum, quo agnum ut occiderent ad vesperam a Moyse fuerat praeceptum.“¹⁾ (Acést'a suferire a mortii s'a plinitu in tempulu celoru 70 de septemani, sub imperatulu Tiberiu, fiendu consuli Rubeliu Gemenu si Fusiu Gemenu, in lun'a lui Marte, pre tempulu pascei in 8 calende ale lui Aprile (adeca 25 Marte), in diu'a azimeloru, candu a fostu demandatu de Moise se ucidá mnelulu sér'a). —

Din testimoniele aduse pana aici vedemu luminatu, cà D. n. I. Christosu a mancatu pascei legale la cin'a cea depre urma, carea a fostu celebrata in 13 Nisan; deci acumu nu ne remane alt'a, decátu a aduce in armonia tecsturiele avangelice, cari le-am insemnatu la inceputu.

Apostolulu iubirei pune cin'a cea depre urma inainte de serbatórea pasciloru²⁾ si spune, cà in diu'a patimeloru demanét'a n'au voitu se miérge archiereii si carturarii in curtea lui Pilatu, ca se nu se spurce, ci se póta mancă pascile.³⁾ Dupa Ioanu dara Iudeii inca nu mancasera pascile, candu au dusu pre Christosu de la Caif'a la Pilatu, ci se feriáu de spurcatiune, ca se le mance in diu'a aceea; drept' aceea diu'a patimeloru a fostu 14 Nisan, càci in sér'a acestei dile se mancău pascile. Cu acésta relatiune a lui Ioanu convine si traditiunea, cumu vediurâmu mai susu; de aceea nici vorba nu póte fi ca se acomodâmu pre Ioanu sinopticiloru, cari se paru a referi despre altu terminu, dincontr'a trebue se cercâmu a esplicá relatiunile sinopticiloru intru intielesulu lui Ioanu.

Tóta dificultatea, ce este intre Ioanu si sinoptici, dispare indata ce obserbâmu, cà scrietorii evangelieloru ca nascuti Iudei au viritu in limb'a elina forme si proprietati din limbele semitice. Asia este cunoscutu, cà nici limb'a ebraica nici cea chaldaica nu posiede graduri de comparatiune; dreptce nu e mirare, cà Evreii scriendu elinesce schimba fórté desu gradurile si punu positivulu in loculu comparativulu si superlativulu. Acestu usu de vorbire propriu Evreiloru se adeveresce din sant'a scriptura. Asia scrie Mateiu: „Invetiatoriule, care mandatu e mare in lege?“ in locu de „celu mai mare.“⁴⁾ — Luc'a determina conscrierea poporului intemplata sub Augustu pre tempulu nascerii Domnului estmodu „Acésta conscriere prima s'a facutu precandu domniá Cvirinu in Siri'a.“⁵⁾ Invetiatii si-au batutu multu tempu capulu cu acést'a conscriere prima, candu a administratu Cvirinu Siri'a, càci de altu unde este cunoscutu, cà Cvirinu ca pretorulu Siriei a facutu intr'adeveru conscriere in Iude'a, inse cu unspradiece ani mai tardiu. Celebrulu biblicistu Hug a cercatu se compuna acést'a contradícere, si a dîsu: Cvirinu ca comisariu estraordinariu a facutu conscrierea prima pre tempulu nascerii Domnului, si dupa unspradiece ani alt'a ca pretorulu Siriei. Inse acésta parere a lui Hug e fortiata si nu se póte adeveri din tecstulu evangeliiei. De aceea trebue se cautâmu deslegarea dificultatii pre alta cale; si intr'adeveru, déca considerâmu modulu de vorbire alu evangelistiloru, aflâmu, cà Luc'a nici nu s'a insielatu intru determinarea tempului, nici nu vorbesce despre vreo conscriere intemplata sub Cvirinu ca comisariu estraordinariu, ci spune simplu, cà conscrierea depre tempulu nascerii Domnului a fostu *mainainte*, decátu cea ce s'a intem-

1) L. c. cap. 8.

2) Ioan. 13, 1.

3) Ioan. 18, 28.

4) Mateiu 22, 36.

5) Luc'a 2, 2.

1) Chron. pasch. p. 14.

2) Tertul. adv. Iudaeos c. 10.

platu sub Cvirinu. Evangelistulu a folositu *πρωτη* = *prima*, in locu de *πρωτερα* = *prior*. — In scripturele santului Paulu inca se afla estfeliu de ebraisme; asia Fiiulu lui Ddiu se dice „celu antâiu nascutu alu intregi creature“ (primogenitus omnis creaturae), seau dupa originalu „*πρωτοτοκος πασης κτισεως*“, inlocu de *πρωτεροτοκος*, celu nascutu mainainte de creatura. ¹⁾ — Nici evangeliulu alu patrulea nu e liberu de ebraisme; asia se dice: „dupa mine vine unu barbatu, carele s'a facutu inainte de mine, pentrucà a fostu antâiu de mine, „*πρωτος μου*“ inlocu de „*πρωτερος μου*“ „mainainte de mine,“ precumu este si in vulgat'a „quia prior me erat.“ ²⁾ — In textulu chaldaicu la profetulu Danielu se afla: „a vediutu siedindu pre tronù pre celu betranu alu dileloru,“ in locu de „celu mai betranu alu dileloru seau decâtu tempulu,“ adeca „pre celu vecinicu.“ ³⁾ — Afara de acést'a proprietate iudaizatòria se mai afla in testamentulu nou si alt'a, anume schimbarea numerilor ordinali cu cei cardinali. Evangelistii nu dîcu „in diu'a prima,“ candu vreu intr'adeveru se dica „diu'a d'antâiu,“ ci se exprima cu numerulu cardinalu dîcundu „intr'un'a dî,“ pentrucà numerulu ordinalu la dînsii se iea in comparativu, insemnandu diu'a de mainainte. Asia in locu de „antâi'a dî dupa sambeta seau antâi'a dî a septemanei,“ dîcu ei „intr'un'a dî dupa sambeta seau intr'un'a dî a septemanei.“ ⁴⁾ Din acestea urmédia, cà candu dîcu evangelistii „antâi'a dî a azimeloru,“ nu vreu se exprime alt'a decâtu „in diu'a cea inainte de diu'a azimeloru,“ ⁵⁾ intielegundu aici sub azime nu serbatòrea, ce se tienea in 15, ci junghiarea mnelului.

Asiadara si dupa relatiunile sinopticiloru a mancatu Mantuitoriulu cin'a cea depre urma in 13 Nisan sér'a si in 14 a moritu. Intr'acestu modu castiga unele trasuri nebagate in séma din relatiunile loru o insemnătate neasteptata.

Teodoru Rosiu.

(finea va urmá.)

Esamenulu curalu si sinodalu.

Sub repausatulu episcopu Alexi s'a introdusu in dieces'a nóstra esamenulu asia-numitu curalu, carele fiacare clericu, ce voiesce a fi ordinaru, aveá a-lu depune inainte de ordinare. Acestu esamenu esista si asta-di; inse dupa-ce a luat frenele gubernarei episcopulu de acumu, ilustr. sa d. dr. I. Vancsa, a regulatu esaminatoriulu prosinodalu denou, in urm'a carei'a si esamenulu curalu s'a modificatu. Dupa regularea numitului esaminatoriu presidele aceluia emise urmatòri'a ordinatiune:

„Ilustritatea sa preasantitulu domnu episcopu, luandu frenele gubernarei, a aflu de bine a regulá din nou esaminatoriulu prosinodalu, si cu acést'a urmatòriele — in privinti'a esameneloru curali, facunde decàtra toti acei'a, cari se voru santi de preoti, — prin preavenerat'a ordinatiune din 3 Fauru a. c. nru. 84 indreptata càtra subscrisulu a oròndu:

1) Colos. 1, 15.

2) Ioan. 1, 30.

3) Daniele 7, 9.

4) Mat. 28, 1. Marc. 16, 2. Ioanu 20, 1. I. Corint. 16, 2. Fapt. apost. 20, 7.

5) Tübinger Quartalschrift curs. 33. fasc. 3. Vedi mai incolo Ewald Kritische Grammatik § 302. Gesenius Lehrgebäude § 180. Lardner Probabilia II. 1. Bibliclistii angli au obserbatu demultu acést'a proprietate limbistica si dintre cei vechi Teoflactu.

1. Ca fiacare clericu ordinandu se produca carte de botedi.

2. Se i-se esamedie portarea religiósá-morala, óre este demnu, ca se se santiésca? si aflandu-se demnu,

3. Se i-se cerce capacitatea si harnici'a prin unu esamenu acuratu, mai vertosu din doctrin'a despre santele sacramente; ear dupa santirea de preotu, inainte de ce ar mierge unulu ca acel'a la pastorí'a sufletésca,

4. Se se supuna la altu esamenu strinsu din scientiele teologice, mai alesu cari au referintia la pastorí'a sufletésca; dupa aceea

5. Se se iee de la toti acei'a si juramentu de fidelitate, dupa form'a indatinata si cu modalitatea prescisa, subscrisu de totu insulu juratu.

6. Despre resultatu se se faca ilustr. sale relatiune seau vorba seau mai bine in scrisu.

Care Preaonoratei Fratíei Tale cu aceea mai incolo adaugere ti-se aduce la cunoscintia, ca se-o comunicu cu clericii absoluti din tractulu Preaonoratei Fratíei Tale spre a si-o decopiá, si candu voru veni se se santiésca se-o arete, ca asia se nu se póta escusá cà nu au sciutu despre acést'a si prin urmare nu s'au pregatitu la esamenu. — Ghierl'a 20 Fauru 1866. Presidele esaminatoriulu prosinodalu Macedonu Popu m. p.“

Prin ordinatiunea acést'a s'a facutu aceea schimbare in esamenulu curalu, cà s'a inpartitu in dóue, esaminandu-se candidatii din dogmatica inainte; ear din celealalte studíe teologice si mai alesu din dreptulu canonicu si teologí'a pastorala dupa ordinare.

Precumu mainainte asia si acumu esamenulu curalu a avutu si are atátu aoperatori càtu si opumnatori. Cei de antâiu lu-afla de bunu si folositoriu, esti din urma lu-respingu ca pre unu ce de prisosu. Opumnatorii afirma, cà dupa-ce unu clericu a absolvatu studíele teologice regulatu, a facutu esamenele regulatu si cu succesu bunu, se presupune cà posiede tóte cunoscintiele de lipsa; deunde esamenulu din vorba e de prisosu.

Eu din parte-mi me alaturu càtra aoperatorii acestui esamenu si-lu aflu de bunu. Si acést'a nu ca se me lingusiescu cui-va, dupacumu mi-inputà unu parochu si asiesoru consistoriulu diecesanu si subalternu de aici atunci, candu am fostu publicatu scirea despre reactivarea seau reinviarea cestui din urma, ci pentrucà motivele convingerei mele sunt identice cu ale acelor'a, cari lu-apera si-lu gasescu de bunu. — Ba eu sum si mai pretinsivu, eu asi dorí mai multu decâtu esamenulu curalu; asi dorí adeca introducerea esamenului sinodalu seau concursualu, care se se depuna dupa pastorire de trei ani, candu esaminandulu deoparte e versatu deplinu si in cele rituali, dealtaparte a avutu ocaziune a aplicá in pracsá aceea ce pana atunci a sciutu numai in teoriá. Motivele pentru cari ar fi de doritu introducerea numitului esamenu sunt mai alesu dóue:

a) Preotii nostri aru avé astfeliu mai mare desteritate in disciplinele teologice, deórace esamenulu i-ar astringe la repetirea celor invetiate, cari altmintrea — dica cine ce va vré — cu tempu le uita unulu ca si altulu, prelanga tóta diliginti'a ce a pus'o in scóla intru invetiarea acelor'a. De aici ar urmá si aceea, cà multi dintru acei'a, cari sub numirea simpla de teologu si-inchipuescu prea multu, aru mai cetí cea dogmatica si intr'ins'a si partea numita „antropologíá,“ si asia aru fi scutiti de unii erori, ce-i comitu prin unele schimbàri in liturgíá si aiurea, cari a le face proprie s'ar tiené de competinti'a singuru a sinodului generalu.

b) Prin unu atare esamenu strinsu si nepartinitoriu s'ar cunoşce adeverat'a aptitudine si desteritate a celui ce se esamina, si deaici s'ar poté judecă si activitatea lui. Totodata acestu esamenu prelanga portare esemplaria, care-i tesaurulu celu mai scumpu alu unui preotu, s'ar pune seau celu puçinu ar trebuí se se puna de basa la conferirea beneficieloru, ear nu simplú be-tranetiele; pentrucà meritulu unui preotu nu stà intru aceea, cà a pastoritu multu, ci intru aceea, cà a pasto-ritu bine turm'a sîe incredintiata.

Aici inse voiu avé a-mi audí multe, ci nemic'a nou. Inainte de tóte voiu avé am audí, cà „mai antâiu se se nevoésca episcopulu se imbunatatieésca starea preotiloru, si apoi se impuna atâte esamene.“ — E dreptu, cà starea materiala a preotiloru nostri e fórte deplorabila, o cu-noscu prea bine si nime nu doresce mai tare ca mine organisarea parochieloru si dotarea preotiloru. Sciú si aceea, cà episcopulu repausatu a facutu pasi destui in asta privintia, si cu ce resultatu, e prea cunoscutu. Episcopulu de acumu inea ne cunoşce starea cea de tan-guitu, sum convinsu cà va face pasii necesarii; inse va trece multu, pana-si va vedé incoronate ostenelele cu resultatulu doritu; pentrucà traimu intr' unu tempu, candu nemic'a nu e mai greu, decâtu a esoperá bani de la statu. Apoi beneficiile ori cumu sunt, nu sunt tóte asemenea, si dupa dreptu si cuvenintia aru fí se se conferésca beneficiulu dupa aptivitate si harniciá, prin care s'ar escitá si unu zelu mai mare in preoti.

A dóu'a va intrebá cine-va: unde ne sunt ma-nualele, din cari se ne pregatimu, si pre ce se ni-le pro-curàmu? — Rspundu, cà cu câtu sunt mai puçine manuale, cu atât'a-su mai puçine spese pentru procura-rea lor; ear studiile scrise, din cari amu invetiatu in seminariu, ne potu sierbí si pentru pregatire la „sinodalu.“

M. P.

Starea actuala a fondului „romantianu.“

Numerulu 79 alu „Gazetei Transilvaniei“ ne spune, cumca la ven. ordinariatu metropolitanu gr. c. alu Albei-lulie aru fí de conferitu si prin urmare in vacantia mai multe stipendie din fundatiunea nemoritoriului dr. Si-meonu Romantiai. Cetindu si eu acestea, am cugetatu, cumca nu va fí de prisosu a dá onoratului publicu cet-itoriu unele date despre starea actuala a fondului acestui'a.

Nu voiescu io cu ast'a ocaziune a atacá dóra pe ve-nerabilulu capitulu metropolitanu, càce a fostu conferitu unu stipendiu, anume de 63 fl. v. a., fiului comisariului provinciale, alu ilustr. sale d. Gavriele Dorgo, pre-cumu a fostu facutu unu corespundinte alu „Concor-diei“ in anulu 1865; pentrucà din gure autentice am auditu mai demulteriori, cumea starea actuala frumósa a numitului fundu natiunale numai cestünatului domnu o potemu multiamí, carele ca referinte la fóst'a locutie-nintia transilv. pe la anii 1850—54 cu multu zelu si ostene-la a midilocitu ascurarea si inmultirea lui. Deci si numai din respectu càtra tata inea a lucratu ven. capi-tulu preaintieptiesce, candu a conferitu unu stipendiu tenerului Dorgo, carele absolvindu acumu studiile sale, togm'a din ast'a cauza l'a si pierdutu. —

Dupa siematismulu oficiosu transilvanénu din anulu 1863, fondulu romantianu a statu pre tempulu acel'a

din 64.000 fl. in oblegatiuni si 396 fl. 69¹/₂ cr. v. a. in bani gat'a, la-olalta in o suma de 64.396 fl. 69 cr. v. a. Din interesele anuale ale acestui fondu se conferira pana acumu 6 stipendie de câte 315 fl., facu 1890 fl. pe anu;

6	„	„	84	„	504
12	„	„	63	„	756

Dupacumu am intielesu, cu inceputulu anului scol. curinte s'au mai creatu inea 6 stipendie de câte 60 fl., in suma totala anualá 360 fl.; prin urmare amu avé acumu 18 stipendie mai micutie menite pentru teneri romani studinti pre la institutele din patria.

Crescerea fondului si a venitului aceluia si s'a efep-tuitu prin cumparare de obligatiuni de despagubirea pamentului, cari, precumu se scie, decomunu nu au valórea lor nominala, dupa cari inse interesele se pla-tescu cu 5% subtragundu-se din aceste interese 7% sub titlu de contributiune de venitu. In totu anulu se voru erogá dara de aici incolo pentru stipendie 3510 fl., sub titlu de diverse spese (insertiuni de concursu scl.) 40—50 fl., si sub titlu de contributiune de venitu câte 7% 266 fl.; deci venitul anualu sumariu alu fondului se aréta a fí 3826 fl. O suma destulu de frumósa acést'a dupa inpregiuràrile presinti, ce inea ar totu mai cresce, candu acei'a, carii s'au bucuratu de veniturile acestui fondu, capetandu in cursulu studiiloru sale stipendie mai insemnate, si carii dupa absolvirea pre spesele acestui fondu s'au inaltiatu la o stare mai frumósa, si-aru mai aduce aminte si de aceea, cà cui au de amultiámí pusetiunea lor, donandu fondului inderetu barem a diecea parte din ceea ce au primitu, glorificandu prin acést'a pre nemoritoriulu fundatoriu si inaintandu si cultivarea urmatoriloru sei.

Stipendiile altoru natiuni se dau respectiviloru decomunu cu órecari conditiuni, si intre aceste demul-teori se afla si aceea, ca dupa absolvirea studiiloru, ve-nindu respectivii la o stare materiala mai bunisióra, se refundedie macaru o parte din ceea ce au folositu. La stipendiulu presinte conditiunea ast'a nu se póte pune, nefiendu despre ea amintire in cartea fundatiunala; dara moralicesce ar fí fiascecare oblegatu a refundá ce-va, maicuséma atunci, candu seau ca medicu seau ca oficialu si-a facutu órecare stare. Cu câtu mai seriusu cugeta omulu despre vitregitatea temporiloru, candu a via-tiuitu dr. Romantiai si candu a sacrificatu elu averea sa pe altariulu natiunei: cu atátu mai marétia apare fapt'a ast'a filantropica, cu ajutoriulu carei'a s'au crescutu atáti'a barbati ai natiunei.

Adeveratu cà la unu oficialu mai subalternu, descli-nitu la noi, unde dinsii sunt prevediuti cu salarie asia de neinsemnate, e mai greu; dar cu atátu mai usioru ar poté-o face ast'a d. e. medicii si technicii, carii au folositu stipendiulu numitu. Togm'a si din ast'a cauza, ar fí de doritu, ca ven. ordinariatu metrop. se fia la conferirea stipendiiloru mai cu bagare de séma la cre-scerea de barbati si de acestea specialitati. □

Corespundintie.

Blasiu, 13 Octobre 1866.

La provocarea din nru. 19 alu „Sionului“ a. c. directiunea suscrisa are onóre a dechiará: cumca banii de subtu intrebare nu s'au strapusu ei, ci vicariatulu generale archidiececanu, si cà din acei'a inea in 1854 s'au ajutoratu doi profesori gimnasiali la edarea de càrti scolare, pentru care insii ajutoratii au remasu indetorati a-i raspunde.

Directiunea generale.

Mediasiu, 23 Septembrie 1866.*)

Cinstite Domnule Redactoru! Am intielesu, că d. ta tramiti nescie gazete chiaru de acolo din Vien'a, unde se afla tat'a nostru inaltiatulu imperatu, si in acele mai multe scrii despre Ddieu; ear de beserici si de scóle, cumu se afla in tóta lumea. Asia ai tiparitu si despre scól'a nóstra de aici'a, adeca cumu se afla, si chiaru bine ai dísu, că acumu de unu darabu de vreme nu mai e scóla ci poiata.

Io, Domnule, sunt numitu inspectoru alu scólei si intaritu chiaru de d. consiliariu de la Clusiu; am si instructie, ce am detoria a face; dara cine a voitu se scia ce-va de aceea? — In scóla si-a tîenutu dascalulu nostru I. C. Iadóie cu farina, ba si vitielulu de la vaca, cătu ti-erá gróza se te bagi acolo. Pre scolari, vreo 10 căti erá, i puneá la alte lucruri si nu i mai inve-tiá nemicu. Ce gandesci, Domnule, dar nu i-a fostu pecatu de Ddieu se mance simbrí'a si se ne strice scól'a nóstra, carea candu erá dascalulu Bourza si fetiorulu lui, carele e popa acumu in Siarosiu, atunci erá căte 180 de scolari, de se impleá amendóuc casele! D'apoi ce minune erá, candu se tieneáu ecsamenele; că veniá domni de la magistratu si orasiani, ba si sateni din pregiuru Mediasiuului, de se miráu, cumu respundeáu copiii! — Dar acumu acelea nu mai suntu...

Acumu vine vremea se se incépa eara scól'a, dar cui se ne plangemu, că noi nu scimu cine-i acumu mai mare? Póte totu tramite metropolitulu nostru porunci, că nici acelea nu le mai baga in séma. Apoi prot'a nostru e opritu se nu mai slugiésca; dar si de n'ar fi opritu, ce hasna? că d. lui inca-i de vina, că daca a fostu maimare, se fia poruncitu, cumu se se tiena scól'a; dara bine díce Romanulu, că „de la oapu se inpute pescele.“ Acumu l'ar mai poté duce escelinti'a sa si aiurea, că de 14 ani de candu a venitu d. lui la noi, ni-s'au stricatu tóte rónduielele cele bune, cari le-amu moscenitu de la parintii nostri.

Nóue, Domnule, totu aceea ne baga vina Sasi, că nu invetiámu la scóla. De aceea Romanii nostri inca aru dorí din tóta anim'a, se-si tramita copiii sei la invetiatura; dara apoi vediendu, că numai si-pierdu vremea, mai bine le-dau altu lucru; apoi unii i-au mai menatu la Sasi, altii la cei neuniti, că toti au mai buna rónduéla, dara noi vreo patru sute de gasde nu mai avemu nici o rónduéla.

Fá bine dara, Domnule, tramite si nóue gazete de acelea, că ce 'oru platí altii, vomu platí si noi, ca se scimu din ele, ce facu altii de au scóle bune si dascali buni si protopopi harnici? Apoi fá bine si tiparesce si acést'a scrisóre, ca se scia tóta lumea, in ce necasu mare suntemu noi. Prelanga care sel.

Nicolae Dejanu,

juratu alu besericei si inspect. scólei de aici de legea unita.

De langa Somesiu, 12 Octobre 1866.

Se díce preste totu, că Romanulu tace si face, si multu adeveru este in dícal'a acést'a; dar cu tóte că adeseori mai buna e o taca decâtu o vaca, totusi sum de acea parere, că déca aru fi cunoscute intemparile unui tîenutu seau ale altui'a, multe nu s'aru scrie seau barem nu s'aru scrie asia, precumu se scriu. De aru fi cunoscute giurstările nóstre, credu că tener'a dícesea a Ghierlei ar incetá a mai fi tiapulu celu din Testamentulu Vechiu, pre care totu insulu se crede a fi indreptatítu a-si descarea pecatele sale. Numai celu ce cunósce trebile nóstre poté precepe, cu căte greutáti se lupta barbatii acei'a, carii supusi la cărm'a unei dícesee ca si acést'a, si carii cu totu dreptulu s'aru poté numí sierbii sierbiloru lui Ddieu, atát'a se ostenescu, atát'a asuda se

* Reproducemu acést'a corespondintia fóra schimbári, pentrucá respira prea multa sinceritate. Onoratului domnu atinsu printr'ins'a i-stá „Sionulu“ deschisu spre aperare obieptiva, căci corespondintie cu „nescie insecte, cari implu pre cutari si cutari“ etc., vátema sentiulu estietiu alu publicului.

indrepte cele strimbe, se netediésca celé coltiuróse, se desradeci-nedie cele periculóse, se infientiedie cele mantuitórie. Si de intrebámu unde e resplata loru? cauta se dícemu, că cei dinafara neci nu vreu se recunósca ostenelele loru, ba i-silescu nu odata, ca se se „duca de la façi'a loru bucurandu-se că s'au invrednicitu pentru numele cui Isusu a rabdá ocara.“ (Fapt. apost. 5,42.) Am dísu inadinsu „cei dinfara,“ pentrucá ce se tiene de fiii díceseei acesteia, trebuc se maturisimu, că dinsic nu numai soiu apretiuí greutáti, carii-su legate cu cultivarea partei acesteia din vi'a Domnului, ci care de care se nesuescu mai tare a dá mana de ajutoriu spre inaintarea binelui comunu.

De abia erá cunoscutu clerului nostru cugetulu maritului ordinariatu din Ghierl'a de a infientia acolosi o tipografi'a dícesana: si eata că cu totii se grabescu a depune denariulu loru pe altariulu scientieloru, prin care vomu poté se incepemu a pasí in urmele stralucoite ale Blasiului pe campulu scientieloru celoru sante.

Cu totii suntemu convinsi, cumca cultur'a proporelui nu o potemu inaintá, pana candu nu vomu avé unu cleru luminatu si insestratu cu virtutile ce recere inaltínea starei preotiesci; dar institutul nostru teologicu dup'atáte rogamente si represintatiuni inoa totu nu e asia dotatu, precumu ar pófti lips'a díceseei asesteia, un'a dintre cele mai mari in tóta monarchí'a: si eata că Domnulu dá cugetulu salutariu unui barbatu energicu, m. onoratului d. Ioanu Filipanu protopopului in tractulu Secului, de a indemná pre poporeni din acelasi tractu se oferésca o evantitate insemnata de gráu pe sém'a aceluiasi institutu. Bunulu Ddieu nu va lasá fóra resplata generositatea unui poporu ca si acest'a!—

De cautamu apoi la intieleginti'a díceseei acesteia, cu bucuria trebuc se maturisimu, că dinsa, aducundu-si aminte de pietatea mostenita de la stramosii sei, pana candu deoparte cérca totu modrulu de a contestá reverinti'a si alipirea sa fiésca cătra archiereulu seu, dealtaparte se nesuesce din tóte poterile a intinde mana de ajutoriu ocarmuirei parintesci a ordinariatului spre regularea trebiloru díceseei acesteia. Si intru adeveru, de abia a inceputu il. sa dr. Ioanu Vancsa a pasce oile cele cuventatórie, carii s'au concrediutu ingrigirei lui, si indata ca unui bunu pastoriu i-s'a datu lui ocaziunea de a se bucurá vediendu cumu alérga la dinsulu multi dintre cei mai alesi ai turmei sale. Stralucitul barbatu Alesandru Bohatielu, capitanulu districtului Naseudului, cu chorulu intregu alu deregatoriloru acelui inclitu districtu s'a grabitu a-si descoperí sentiamentele veneratiunei cei mai adunce noului archiereu, si zelulu invapaiatu pentru binele poporului, ce caracterisédia pre barbatulu acestu binemeritatu, l'a indemnatu a staruí in acolo, ca incuvientiandu-se din partea maritului ordinariatu statutele gimnasiului de la Naseudu, se se substérna acele la locurile mai inalte pentru gratiósá aprobare.

Déca apoi in comitatele Solnoculu din leintru si Doboc'a ne potemu bucurá vediendu cumu se redica dearóndulu baserici de pétra si scóle bine intogmite, acést'a, dupa neobositele ostenele ale braviloru protopopi, óre cui se póte multiamí, fóra numai partinirei zelóse a intielegintiei nóstre? Meritele spectabilului d. Gabr. Manu jude supremu in Solnoculu dinleintru, si ale sp. d. Michailu Bohatielu, jude supr. alu Dobocoi, ca ale curatoriloru supremi ai basericeiloru din acele comitate, suntu cunoscute toturoru in tîenuturile acele; si déca mai alesu in comitatulu Dobocoi nesueleloru barbatiloru nostri in privinti'a regularei scóleloru comunale n'a corespunsu inca deplinu sucesulu multu doritu, caus'a acesteia se poté cercá mai multu in interesulu unei politice, carea mai la tóte intreprinderile nóstre ne stá in cale, decâtu dóra in nepasarea seau zelulu puçinu a fruntasiloru nostri.

Esemplulu frumosu alu barbatiloru celoru dincóce de Dealulu-mare a sternitu din somnulu loru si pre fratii nostri cei dincolo de Dealu, si anume comitetulu insarcinatu cu conducerea trebiloru preparandiei din Sighetulu Maramuresiului audiendu, că il. sa episcopulu nostru díceseanu si-a cuprinsu scaunulu seu, inea asta primavéra s'a grabitu a-i substérna statutele preparan-

diei impreuna cu o deducere istorica a infientiarei aceluasi institutu, rogandu-se de il. sa se binevoésca a esoperá aprobarea statuteloru unicului institutu curatu romanescu din acelu faimosu comitatu. Ear il. sa d. episcopu, ingrigitu fiendu de viitoriulu poporului acelui delasatu, s'a si grabitu a face la locurile mai inalte o amesurata represintatiune, in care dovedindu lips'a neaperala, ce au pãrtile ungunene ale diecesei acesteia de unu asemenea institutu, a rebatutu apucaturele acelor'a, carii voieáu se arete lunei, cumca neavendu ordinariatulu de la Ghier'la jurisdictione in Sighetulu Maramuresiului, Romanii nostri din Maramuresiu, carii se tienu de acést'a diecesa, n'aru avé dreptu de a poté infientiá acolosi o preparandiã pe sém'a sa.

Parintiésca acést'a ingrigitu a il. sale a indemnatu pre unu numeru frumosu de barbati de incredere de ai Maramuresieniloru, ca infaciosiandu-se inaintea preasantitului nostru arhieru, si facundu-se tãlcutorii increderii si alipirei intru adevratu fiiesci a tienstului aceluia, se rostésca parintelui loru multiamit'a cea mai adunca pentru ostenelele dovedite in privinti'a loru, se-lu róge ca se binevoésca si pre viitoriu a partini' causele loru, cari trebue se le mai elupte pentru religiune si limba in bulevardulu celu decãtra médianópte si de tóte laturile impresoratu alu elementului romanescu, si se se indure a mangaiá pre fiii seiacesti'a prin multu dorit'a sa infaciosiare in midiloculu loru. Si eata cà diu'a a 29. a lui Septembrie a. c. a fostu o di de mangaiare pentru preabunulu nostru arhieru, vediendu-se inpregiuratu de fiii sei, carii din marginile cele mai departate ale diecesei acesteia au alergatu se-si implinésca detorinti'a fiicsca faciã cu unu atare parinte. O deputatiune de patruspradicce membri sub conducerea spectabilului d. Ioanu Iure'a de Calinesci, vice-comitele primu alu Maramuresiului, a carui'a marinimitate faciã cu baserie'a si nationalitatea ne aduce aminté pietatea lui Baliti'a Voda si Dragu Mesteru, intemciatorii monastirei s. archangelu Michailu in Maramuresiu (v. Petru Maioru Istori'a basericeii Romaniloru. p. II. cap. 2. §. 1.), càtra care deputatiune s'a alaturatu si maritulu barbatu Gabriele Mihályi, consiliaru la regésca locutienintia a Ungariei, carele in dílele aceste petreceã in Maramuresiu; deputatiunea acést'a, dícu, descoperindu il. sale domnului episcopu diecesanu sentiementele veneratiunei cei mai adunce a tienstului aceluia, a datu dovéda invederata lunei despre credinti'a Maramuresiului. Neci cà a potutu tainuí bunulu archipastoriu bucuri'a, ce sentiá anim'a sa parintésca vediendu alipirea filoru sei; ci dandu locu porniriloru animei sale, li-a multiamitu pentru bunatatea aretata in privinti'a lui, a laudatú nesuinti'a loru cea caldurósa, cu carea au imbrãgiosiatu caus'a cultivarei poporului, i-a indemnatu se fia cu tóta incredereã in arhieruulu loru si se-lu sprigionésca si pre viitoriu in implinirea detorintieloru solfei inalte, ce i-s'a concrediutu. Apoi, ca bucuri'a parintelui se fia deplina, deputatiunea intréga s'a chiamatu la més'a stralucita a il. sale, unde veteranulu oratoru m. o. d. Alesandru Lazaru, protopopu in tractulu Sighetului, redicandu pocalulu in onórea il. sale, a accentuatu maidecuséma aceea, cà déca il. sa faciã cu greutãtile, cu cari e impreunata gubernarea diecesei acesteia inca neregulate, s'a incumetatu a luá pre sine o asemenea sarcina infricosiata, debunaséma a cóntatu pre ajutoriulu gratie divine nu numai, ci totdeodata si pre conlucrareã toturoru filoru adevratu ai diecesei acesteia; càci, dupacumu a dísu oratorulu, slabu barbatu ar fi urulu ca acela, carele in timpurile de acuma r'ar semti in sine sant'a detorintia de a sprigioní din tóte poterile sale pre arhieruulu seu; necunoscundu inse inpregiurãrile celorlalte pãrti ale diecesei, despre Maramuresieni crede a poté marturisi, cumca dinsi din totu sufletulu loru suntu devotati arhieruulu loru, si pre conlucrareã loru in ori si ce privintia póte contá il. sa cu totu dreptulu. Cuventeloru acestor'a frumosu resunetu a datu maritulu barbatu Gabr. Mihályi, rogandu-se de il. sa si de ven. capitulu, se poruncésca cu dinsulu, càci elu, ca membru alu inaltului dicasteriu

alu Tierei-unguresci, e totdeun'a gat'a a inaintá dupa poterile sale la locurile mai inalte trebile diecesei acesteia. — Cercetandu apoi deputatiunea acést'a pre fiescecare dintre rdsimii dd. canonici si rogandu-se de dinsi, se sprigionésca causele Maramuresieniloru, s'a dusu cara-si la il. sa, si sarutandu-i santit'a drépta, si-a luatú remasu bunu de la dinsulu. Archipastoriulu inse ca se arete, intru càtu pretiuesce iubirea si alipirea filoru sei, a binevoitu a-i petrece impreuna cu unu membru alu ven. capitulu pana dincolo de dealulu Seplacului, unde despartindu-se s'a reintorsu la resiedinti'a sa plinu de mangaiare pentru bunatatea filoru sei, ear acesti'a s'au dusu la vetrele loru ducundu frati-loru sei asecurarea cea mai mangaiatória a bunavointiei parintesci, a carei'a arvonu li-s'a datu in arhieresc'a binecuventare.

Din puçinele aceste trasuri póte vede fiacine, cumu suntu insufletiti fiii diecesei acesteia pentru inaintarea trebiloru ei. Cu tóte aceste e adevratu, cà inca stãmu inderetu si neajunsele nóstre suntu inca nenumerate; dar ne mangaiã secur'a sperantia, cà sub conducerea barbatiloru, pre carii ni i-au datu bunulu Ddieu, tóte greutãtile se voru invinge, tóte pedecile se voru delaturá, si dieces'a nóstra se va consolidá si va infiori. Si acést'a a nóstra acceptare cu atãt'a este mai intemeiata, cu càtu mai tare suntemu indreptãtiti a aplicá la giurstãrile nóstre cuventele frumóse ale s. Leone celu mare, carele in cartea sa càtra Teodoretu indreptata díce: „Multum sacerdotalis officii meritum splendet, ubi sic summorum servatur auctoritas, ut in nullo inferiorum putetur imminuta libertas.“ †

Amvonulu.

Necesitatea educarei religióse tempuriie a prunciloru.

(predica la inceputulu cursului in scólele poporali seau pentru alte ocasiuni scolastice.)

„Lasati pruncii se vina la mine, cà a unor'a ca acesti'a este imperati'a ceriurilor.“ Mat. 6, 8.

Unii parinti nepasatori si nepreceptuti au dátin'a a díce: „Nu trebue prunculu portatu de micutiú la scóla, cà i se va ingreuná mintea cu invetiatur'a; destulu va fi se incépa a invetiá, déca va cresce mai mare; inca-i in etate abia de 9 seau 10 ani, si atãtu de micu nu i-cuprinde mintea.“ Eu inse, iubitoru parinti! sum de alta parere in privinti'a acést'a; càci chiaru si din cuventele de mai susu ale Mantuitorului nostru I. Chr. se vede, cumca neci o clipita nu trebue intrelasata fóra invetiarea prunciloru. Tóta minut'a, care o-petrece prunculu intru negrigirea scólei, este insutitu daunatiósa. De tempuriu trebue sternite cugetele si sentiementele despre legea lui Ddieu in sufletulu pruncului, si atunci anim'a lui cea frageda si cuprindiatória se va face mai aplecata spre cele bune, decãtu spre cele rele; càci numai atunci a incepe crescerea si invetiarea prunciloru in legea lui Ddieu si spre tóte cele bune, candu acum'a aplecareã spre pecate a prinsu radecina tare, e lucru tardiu si mai cà fóra folosu. Vergéu'a seau nuéu'a numai pana e cruda se póte indoí; din céra, pana candu e móle, poti formá feliurite figure.

S. Augustinu (cart. 9. despre facere) scriendu despre s. sacramentu alu cununéi cu sufletu infocatu, intre altele díce: „La cununá se poftescu acestea trei: sacramentu, credintia si fii. Pentru sacramentu cunun'a se nu se nemicésca; pentru credintia se nu se in temple sacrilegiu, adeca calcare de santienia, seau viatiuire in fóradelegi cu femei nelegiuite si fóra fric'a lui Ddieu; pentru fii, ca acesti'a se se nasca cu mare iubire

si bucuria parintiloru, cu mare grigie si indurare se se nutresca, si a trei a domnediesce si crestinesce se se cresca. " Ce a sentitu si a scrisu preaintieptulu parinte acumu amintitu despre educatiunea prunciloru, ca adeca aceia se se cresca in legea lui Ddieu, ast'a este si trebuie se fia si voi'a curata si neclatita a fiacarui crestinu, care cugeta dupa cugetulu lui Ddieu, si fiascecare parinte, ce pe prunculu seu de micu lu-cresce in legea si poruncile lui Ddieu dandu-lu la scola, acel'a atare detorintia si-implinesce, carea i-place lui Ddieu si fiascecarui omu cu mintea copta si sanetosă.

Popore si natiuni intregi, pana candu sementi'a cresca a credintiei in anim'a loru a sternitu si nutritu sentiulu legei lui Ddieu; au fostu fericite si neinvinse. Romanii si Grecii pana-ce au fostu in credinti'a cea adeverata, au fostu tari si neinvinsi; retacindu de la ea, au caditu din marirea loru cea stralucita, devingundu-se de varvari, de Turci. Chiaru asia sta lucrulu si cu pruncii, i. cr.; pana candu in anim'a loru e viu sentiulu legei lui Ddieu, pana atunci din ce in ce mai bine se aredica, e mai limpede, mai deplina inaintea loru cunoscenti'a Fientiei cei din inaltime, si mai neclatita si mai fierbinte le-e amorea catra dins'a: precandu necrescerea de mici in frica lui Ddieu i-apesa la pamentu, la starea animaleloru, si in cea mai fericita stare a loru inca le-turbura leniscea. — Pentru acea crescerea si invetiarea pruncutiloru in legea si frica lui Ddieu, incepandu inca din etatea loru cea frageda, o demanda:

I. Insu-si Ddieu. „Lasati pruncii, se vina la mine.“ Ddieu asia omu voiesce se cresca, carele pre dinsulu se lu-cunosca, se lu-iubesca, se lu-asculte, lui se i-sierbesca, si dupa acestea se fia fericitu. E, dara cine se fia Ddieu? seau cumu trebuie omulu se lu-onoredie, cumu se lu-iubesca si se se roge lui cu dreptate, cumu se i-sierbesca lui cu credintia si dupa placerea santiei sale, si in ce sta voi'a lui cea santa? seau care e calea cea adeverata a fericirei pamentesci si a mantuirei eterne a sufletului? despre tote aceste lu-invétia pre omu legea crestinesca, legea lui Ddieu, carea ca cu atatu mai bune fructe se produca, de tempuriu trebuie implantata in anim'a cea frageda a pruncului, ca acolo se prinda radecini tari. Eara apoi acestu lucru e incredintiatu de la Ddieu inainte de tote parintiloru celoru buni si invetiatoriloru, in ale caroru brajie aপরতীe asia se afla prunculu, ca margeu'a seau bulbuculu celu curatu de roua in sinulu rosei in pupite.

II. Invetiarea si crescerea prunciloru in frica lui Ddieu o demanda beserica. Anume s. maic'a beserica portandu grigie de mantuirea sufletelor, vre, ca toti credintiosii se se luminedie prin lumin'a credintiei, carea ni-s'a ivitu prin soarele dreptatei, prin Christosu Ddieulu nostru; vre, ca toti se se inpartasiesca din midlocele mantuirei, adeca din santele taine, si se fia cu totii in veci fericiti; vre cu unu cuventu, ca toti fidelii ei se fia omeni de omenia, buni, blandi, supusi, cu ascultare si amoru catra dins'a bun'a maica, carea numai binele nostru lu-doresce. Insa tote acestea nnumai legea cea mantuitoria crestinesca e in stare a-le sadi si intari in anim'a pruncului, ca numai dins'a ne invétia, cumca, precumu dice s. Ciprianu, „nu pote ave pre Ddieu de tata, celu ce n'are beserica de mama,“ va-se-dica cumca suntemu detori a asculta de beserica ca de mam'a nostra cea mai iubitoria. De aceea ca prunculu catra saut'a mama beserica se se porte cu cuventiosa onore si ascultare, de micu trebuie sadita in anim'a lui amorea catra dins'a, catra ministrii si catra invetiaturele acelei,

pentruca legea Domnului si poruncile ei mantuitoarie se se prefaca oresicum in a dou'a natura a baiatului.

III. Educatiunea religioasa tempuriu si binegrigita a copilasiloru o postesce societatea omenesca, carea atari medulari voesce se aiba, cari se fia ascultatori, lucratori serguintiosi, temetori de Ddieu, iubitori de pace si dreptate, si facatori de bine. Tote aceste le invétia cresca lege a lui I. Christosu, spunendu-ne, cumca „*tota poterea e data de la Ddieu, si cei ce se inprotivescu poterea, lui Ddieu se inprotivescu*“; cumca „*lenea seau nelucrarea e perin'a diavolului*“; cumca „*ce tie nu-ti place, altui'a se nu faci*“; cumca in urma se ne incapamu cu Ddieu, cu deapropoale nostru si cu noi insi-ne. Trebuie dara amorea ataroru fapte bune si ur'a pecatelorlu inca din pruncia a o-aprinde in pieptulu copilului, caci precumu e scrisu in Prov. 22, 6. „*prunculu nu se va abate de la calea sa cea d'antia, nici dupa-ce va inbetrani*“ si (Ecles. 30, 8.) „*animalulu neinblanditu va fi selbaticu, si copilulu lasatu in voi'a sa va fi aplecatu spre cele rele*.“ Si cine pote ore da in acest'a privintia mai buna crescere, decatu parintii buni si intiepti? deorace precumu, dupa dis'a s. scripture, „*anim'a imperatiloru e in mana lui Ddieu, si incotro i place i aplica pre dinsii*“: asia anim'a baiatului e in mana mai-cei sale, si incotro voesce o indrepta.

IV. Invetiarea pruncutiloru in legea lui Ddieu o pretinde inasa-si fericirea prunciloru. Ce pote ore pre pruncuti se lu-faca in acest'a lume fericitu, decatu numai implinirea porunciloru lui Ddieu? Astea lu-convingu pre omu, cumca fericirea cea adeverata nu sta num'a in bunurile si bucuriele cele trecatorie pamentesci, fora sta mai pre susu de tote in curatia animei si in fapte virtuose, cari ne intindu mangaiare si bucuria cea mai curata animei. Legea lui Ddieu e aceea, carea lu-face pre omu indestulitu in tote stările-inpregiuru, convingundu-lu, cumca fora de scirea lui Ddieu nici unu firu de peru nu pote cade depre capulu nostru; legea lui Ddieu si implinirea ei ne mangaia in stare apesata si trista, in necasuri chiaru si in cele mai mari nu ne lasa se cademu in desperare. Ci ca darulu acestu cerescu alu mangaiarei sufletesci la tempulu seu cu atatu mai cu mare potere se strabata la anima, e de lipsa a le face prunciloru cunoscute tote ramurile credintiei inca atunci, candu neghin'a necredintiei si a pecatului inca nu s'a incuibat in animele loru; ear fiendca ast'a mai usioru se pote templu in etatea plapandeloru teneretie, cu dreptu se pote ascepta, ca crescerea prima a copiloru se fia inpreunata cu invetiarea legei lui Ddieu.

V. In urma crescerea tempuriu a prunciloru in legea lui Ddieu o cere chiaru interesulu parintiloru. Pentruca ore ce cinta mai frumosa potu ave parintii cu pruncii sei, decatu ca odiniora se secere lauda si bucuria dupa dinsii, ca dinsii se fia toturor'a placuti, se fia in lumea acest'a si in cealalta fericiti, se fia parintiloru sei la betranetie spre radimu si mangaiare? Tote acestea le voru ajunge parintii numai si numai crescundu-si pruncii in frica Domnului, pentruca implinirea legei lui Ddieu face pre parinti asia ca si pre prunci dincoce si dincolo de mormentu fericiti; legea crestinesca revérse charurile cele sante si binecuventarile sufletesci preste prunci, ea recomanda acestor'a cudeosebire a patr'a din cele diece mandate eterne ale lui Ddieu, dicundu: „*Onoredia pre tata-teu si pre mama-tu, ca se traesci multu si fericite pre pamentu*.“ Credinti'a crestina i-incredintiedia pe parinti si pe prunci despre implinirea cuventelorlu acestor'a ale Spiritului s. (Ecles. 3, 6): „*Care onoredia*

pre tata-seu, se va bucura de fii sei si in div'a de rogatiune se va asculta;“ si eara-si: „*Binecuventarea parintelui intaresce cas'a prunciloru, eara blastemulu maicei o restorna din temelia;*“ si in altu locu: „*Fiiule, ai grigia de tata-teu si se nu lu-superi pre dinsulu in viatia. In rea fama este acel'a, carele lasa pre tata-lu seu, si blastemulu lui Ddieu pre acel'a, carele amaresce pre maica s'a.*“

Intrebu dara, i. cr., cari sunt parintii acei'a, cari se nu staruésca a cresce si invetiá pre pruncii sei decubuntempu in legea lui Ddieu, candu din acést'a vedu isvorindu atâtea daruri si bunatâti, eara din neinvetiare numai blásteme si nefericiri? Cine va mai poté fi de parerea acelor'a, carii in nepreceperea loru dîcu, cà nu trebue prunculu de micu a-lu dà la scóla si a-lu luminá, a-lu invetiá si cresce in fric'a Domnului, cà destulu va invetiá déca va fi mai mare?

Parintiloru! Nu uitareti niciodata, cà frumseti'a cea mai de capetenia a sufletului in tóte inpregiurările e blandéti'a si curatieni'a neravuriloru, ce purcede din o crescere buna religiósá. Intrebuintiati drept'aceea tóte modrurile spre ajungerea estui scopu; invetiati copiii vostri inca de mititei cele mai de lipsa incheiature ale credintiei; nu i oprireti de la scól'a nici pre o dî, nici pre o óra, pentrucà docintii le sunt loru parinti in loculu vostru, carii i primescu cu brație deschise si i invétia si atunci, candu nu sciti voi, i indrépta spre cele bune si atunci, candu nu vedeti voi. — Grigiti se nu patiti cu baiatii vostri ca acei parinti, cari nelasandu-i la scóla si nedandu-le o crescere buna in pruncía, la betranetie cauta se rabde grosavie neaudite de la dinsii, carii in necrescerea si selbatecía loru si manile nu se infióra a-le redicá asupr'a celoru ce le-au datu dupa Ddieu viati'a si tóte. Asia se piedepsesce peccatulu negrigei parintesci inca in acést'a l'ume! — Cugetati bine, i. parinti, cà odinióra veti avé se dati séma lui Ddieu nu numai despre sufletele vóstre ci si despre ale prunciloru vostri; deaceea vorba se nu ésa din gur'a vóstra si lucru se nu se faca de voi, care ar fi spre scandalirea pruncutiloru nevinovati, pre cari i feriti ca de focu de soçietátile celoru rei, si i menati cutotadinsulu la scóla si la beserica. Cugetati bine, cà de ati impliní tóta legea si ati avé tóte faptele cele bune, déca inse ati negritu detorinti'a vóstra parintésca de a dá o crescere buna si in fric'a lui Ddieu natiloru vostri, tóte celealalte virtuti si fapte bune ale vóstre nu ve folosescu nemicu; pentrucà „*cine nu pórtá grigia de ai sei, si mai vertosu de ai casei sale, de credintia s'a lapedatu si mai reu este decátu paganulu,*“ dîce s. Paulu apost. (1. Tim. 5, 8.) Oh aduceti-ve a minte totdeún'a de acést'a si straduiti-ve intr'acolo, ca se aveti prunci buni, cu crescere buna, placuti inaintea lui Ddieu si a ómeniloru. Amin.

Ioanu Sabo, parochu gr. c. in Trie.

Literatura.

„Istori'a besericésca“ scrisa de br. A. Siaguna.

(urmare.)

La pag. 109 §. 71 tom. II. preasanti'a sa scrie: „*Inca si la resboiulu, ce l'a avutu Leopoldu celu mare imperatulu Austriei cu Turcii, a datu Apafi ajutoriu Turciloru.*“

Preasanti'a sa in acést'a asertiune, dandu lui Leopoldu titula de „imperatu alu Austriei,“ gresiesce incon-

tr'a istoriei Austriei; pentrucà Leopoldu imperatulu nu s'a numitu pe sine imperatu alu Austriei, ci imperatu alu Romaniloru si rege alu Germaniei, dupacumu se póte scí din istori'a imperati'e austriace, dupacumu dovedescu sute de documente imperatesci, si anume dupacumu aréta diplomele date Serbiloru in anii 1690, 1691 si 1695, in cari Leopoldu imperatulu se numesce pe sine imperatulu Romaniloru, regele Germaniei, cumu ne spunu urmatóriele pasagie din aceste diplome: „*Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae rex etc.; datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 11. mensis Decembris anno Domini 1690.*“ „*Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae rex etc.; datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 20. mensis Augusti anno Domini 1691.*“ „*Leopoldus Dei gratia Romanorum imperator etc.; datum in civitate nostra Vienna Austriae, die 4. mensis Martii anno Domini 1695.*“ (Vedi pe Ladisl. Szalay in opulu despre coloniile serbesci, tiparitu in 1861, la apendice liter'a B.) Titulu de imperatu alu Romaniloru si de rege alu Germaniei au avutu si urmatorii imperatului Leopoldu pana in anulu 1804, candu Franciscu II. imperatulu Romaniloru a abdisu de acést'a titulu si a luat titulu de imperatu alu Austriei, carea mainainte nu s'a dîsu imperati'a, nici regatu, ci numai archiducatu, dupacumu testédia istori'a si documentele imperatesci de dinainte de anulu 1804.

Totu la pag. 109. §. 71 tom. II. vorbindu preasanti'a sa despre Ardélulu dîce: „*Si Ardélulu s'a eliberatu de Turci in 28 Iuliu 1686, si a devenitu sub protecti'a Austriei.*“

Acést'a asertiune a preasanti'e sale e contraria adevérului istoricu; pentrucà Ardélulu in tempulu memoratu nu a devenitu sub protectiunea Austriei, carea atunci erá archiducatu, ci a devenitu sub protectiunea lui Leopoldu imperatulu si regele Ungariei, si a urmatoriloru imperati si regi ai Ungariei din famili'a imperatésca habsburgica-lotaringica, dupacumu ne spunu scrietorii demni de credintia, si anume Iliá, carele in opulu seu istoricu despre inceputulu, si progresulu diverselor natiuni din Transilvani'a la p. 171 asia graesce: „*Universa deinde 1688. Transilvania coram excell. ac illustrissimo d. I. comite a Carafa, caesarearum copiarum duce per Michaelem Telekium, Nicolaum Bethlenum, et Stephanum Aporium in caesaris Leopoldi fide ac clientelam se se tradidit.*“ — Totu asia ne convingu si urmatóriele documente scrise despre acést'a protectiune, cari in limb'a latina suna precumu urmédia: „*Nos Michael Teleki de Szék, generalis, Gregorius et Alexius de Bethlen, celsissimi principis et statuum regni Transsilvaniae ablegati plenipotentarii, damus ad notitiam et pro memoria. Ingemuit a seculo et quod excedit sub oppressione Turcica infelix Transilvania, suoque orbata legitimo rege atque domino inter tot bella, clades, incendia, et intestinas, cum quibus conflictabatur, discordias vix non ad extremum praecipitata est exitium. Manebit in aeternitate temporum historiarum monumentis inserta fatalis tragoedia, quam hoc regnum sub protectione Turcica et inter discordantes principes sustinuit. Redit iam ad regem Hungariae, a quo factorum invidia et ambitionis nonnullorum ausibus segregatum erat, et amplectitur paternam et validissimam protectionem augustissimi Leopoldi I. ex universali statuum consensu, votisque unanimibus, quae a multo tempore ad consequendam hanc felicitatem in sinum*

divinae misericordiae effudit. Quod igitur hactenus ab omnibus expeditum, scl.“ (Vedi pe Iosifu Carolu Eder in Ambrosiu Simigian in prefatiune.) Eară in Silogea lui Szász la pag. 42. in estu modu se cetesce: „Redit jam (Traussilvania ad regem Hungariae), a quo factorum invidia et ambitiosis nonnullorum ausibus segregata erat, et amplectitur paternam et validissimam protectionem augustissimi Leopoldi I. Romanorum imperatoris et Hungariae regis haereditarii... et futurorum haereditariorum Hungariae regum, prouti in novissima diaeta Posoniensi declaratum est, ex universali statuum consensu votisque unanimibus, quae a multo tempore ad consequendam hanc felicitatem in sinum divinae misericordiae effudit.“ (Vedi Magazin. istor. de Ant. Kurz pag. 200.)

La pag. 184. §. 105. tom. II. cumu si in alte locuri, unde in acést'a istoria basericésca se vorbesce despre gónele incontr'a neunitiloru, cele rele despre uniti se aducu inainte si inca cumu-se-díce cu córne descrise; eară abusurile gr. orientaliloru parte se retacu, parte se numescu pietate, se lauda ca nesce virtuti, si despre gr. resariteni asia se scrie, casí cumu ei pre lumea ast'a nu ar fí facutu nici unu abusu, ci numai unitii. Prin astfelu de naratiuni unilaterali preasantítulu istoricu se aréta, cumca e partialu si favoresce tare gr. orientaliloru, despre carii desiguru se scie, cumca si ei in acél'a tempu, despre care vorbesce preasantí'a sa in pasagiele memorate, au causatu turburári destulu de multe, s'au folositu cu scrisori false in caus'a religiunaria si au rapitu si baserici de la uniti, dupacumu ne marturisesce decretulu imperatescu din 1759 13 Iuliu (memoratu si de preas. sa la pag. 185), in care decretu s'a demandatu, ca se se prinda calugherii emisari, carii turburáu unirea, si in care decretu se scrie, cumca neunitii cu scrisori false au facutu turburári prin sate, si cumca acei din comitatulu Hunedórei au luat cu poterea beserici de la Romanii uniti. Astea le documenté dia din acelu decretu urmatóriele ordine (afatórie in istori'a Romaniloru scrisa de Petru Bod): „Eapropter sero vobis praecipimus, ut . . . tam . . . officialibus, quam possessoribus praefatis nomine nostro districte injungatis, ut tranquillitatis publicae tuendae causa . . . emissarios et plebis seductores, si qui partibus et locis unionem hactenus colentibus se insinuarent, neutiquam recipiant aut foveant, sed confestim comprehendi faciant, ad ulteriorem usque dispositionem nostram detinendos . . . Quia porro id etiam nobis innotuit, a non-unitorum quibusdam inquietudinem suam etiam nunc continuari, imo ad alios etiam concitandos librum supposititium, cujus ex Valachico idiomate in Latinum translata copia adjacet, subposito nomine fabricatum, et in suo conciliabulo Glimboacna novissime habito solemniter perlectum, inde vero pagatim divulgatum, templa item in districtu Hunyadensi unitis denuo via facti erepta esse etc.“

Gavrila Popu, canonicu.

(va urmá.)

* * *

Gramatec'a limbei magiare pentru clasele gimnasiali inferioari, de Octaviu Baritiu prof. gimnas. in Naseudu. Clusiu, in tipografi'a rom. cat. liceale, 1866. — Nu potemu decâtu se laudámu acést'a lucrare folosítoria, carea precátu scimu e cea d'antáia in soiulu seu. Chiaru pentru aceea d. auctoriu e indoitu de laudatu, cà pre o cale la noi inca neamblata si faciá cu o limba, alu carei

geniu stá in contrastu asia de mare cu a nóstra, problem'a sa si-o sciù deslegá cu neperfectiuni câtu mai mici si mai puçine. Ortografi'a inca e câtu se póte de corecta, cu esceptiunea maicuséma a accentului infinitiveloru („a fugi“ inlocu de „a fugí.“) Sistem'a e cea mai nóu'a: regulele teoretice sunt inpreunate cu exercitiuni practice si traduceri atátu din limb'a romana in cea magiara, câtu si din magiar'a in cea romanésca. Opulu dara se recomanda de sine pentru gimnasiele si alte scóle ale nóstre câtu si pentru alti interesati; se póte trage de la d. auctoriu. Pretiulu nu-lu poturámu aflá.

Istori'a revelatiunei divine a ambeloru asiediamente' de Gavr. Popu prof. de s. scriptura in semin. metr. gr. c. din Blasiu. Brosiur'a I. Cu aprobarea escel. sale d. archiep. si metropolitu gr. c. alu Albei-Iulie A. Sterc'a Siulutiu. Sabíu 1866, cu tipariulu lui S. Filtsch; pag. 108. — E destulu a insemná, cumca, precumu se respica si precauventarea, „opulu acést'a e meritul a supliní in limb'a romana lips'a biblieloru esplicate,“ pentrucá o. publicu se intieléga numaidecátu marea insemnetate a acestei intreprinderi. Mai prelargu vomu graí despre acestu opu, pana acum'a unicu in literatur'a nóstra, dupa esírea-i intréga. Astadata mai adaugemu numai, cà, prelanga corectitate ortografica esemplaria, papiru si tipariu sunt din cele mai frumóse. Se vende brosiur'a presinte (carea pertracta materi'a pana la mórtea patriarchului Iacobi) la d. auctoriu in Blasiu cu pretiu de 50 cr. v. a.

Ochire prin lumea politica

(din 15—31 Octobre.)

Cronica interna. In regiunile mai inalte se pregatescu decisiuni momentóse in tréb'a reconstituirei imperiului, cari decisiuni inse dupa semne nu voru reesí pre voi'a dualismului incaltiatu si inbracatu, ci mai multu in favórea unei unitati mai strinse a monarchíei deoparte, si a multiamirei drepteloru pretinsiuni ale natiunalítiloru diverse dealtaparte. De aci maní'a partidei lui Deák, carea se face a trece in táber'a lui Tisza, pentrucá regimulu spariatu se face concessiuni si cu pretiulu nedreptatírei popóreloru nemagiare. Intr'aceea Maiestatea sa imperatulu — preainaltu-carele caletoresce adi ca intr'unu triumfu continuu prin pàrtile Moraviei, Boemiei si ale Silesíei cercetate de furi'a resbelului, spre a se convinge la faci'a locului despre suferintiele celoru lipsiti si a intinde pretotindení ajutoriu si balsamu de mangaiare, — accentué dia la tóta oca siunea lips'a unitatei imperiului, se bineventé dia si respunde preagratiosu in limb'a cehica, demanda redicarea duoru gimnasie in Brün si Olomuti cu limb'a propunerei cehica, scl. Denumirea fostului ministru sacsonu Beust in loculu comitetului Mensdorf-Pouilly de ministru de esterne si alu casei imperatesci asísiderea se esplica de unii in intielesu antidualisticu. Altmintrea dupa convocarea diételoru provinciali de dincóce de Lait'a, acumu se conchiamà pre midiloculu lui Noembre si diét'a Croatiei, ce s'a fostu amenatu in lun'a lui Maiu. Dara a Transilvaniei? Óre numai Transilvani'a se fia condamnată a sierbí de balastu in cumpán'a negociáriloru?

Cronica esterna. Plebiscitulu tienutu in 21 Oct. prin cetátile venetiane a esítu, precumu nici cà se asceptá altmintrea, mai cu totalitatea voturiloru pentru unirea cu regatulu Italiei. Regele Victoru Emanuele in

10 Noembrie va intra cu pompa mare in cetatea lagunelor Veneti'a.

Pacea s'a incheiatu si intre Sacsoni'a si Prusi'a. Sacsoni'a platesce 10 milioane spese de resbelu, primesce ca garnisóna in fortaréti'a Königstein si ostasi prusi prelanga cei sacsoni, intra in federatiunea nordu-germ., si st' militaresce sub suprem'a comanda prusianésca.

Spani'a, sfasiata in leintrulu seu, se dice cá ar fi propusu potentatiloru catolici infientiarea unui protectoratu pentru aperarea santului parinte. Noi am crediutu si credemu, cá in fine Itali'a insa-si va aperi din respo-teri pre capulu besericeii lui Christosu, pentru carele altcumu protectoratulu celu mai potinte e amórea si ali-pirea fiiésca a loru dóue sute de milioane de fideli.

Principele Carolu I. se recunoscú decátra Pórta inpreuna cu pretinsuniile puse din partea regimului romanescu (va-se-dica ereditatea tronului in famili'a lui Carolu, volnic'i'a de a bate moneta natiunala romana, de a intemeiá orduri seu medalie decoratórie scl.) Domnitoriulu in 19. Oct. se duse spre a face o visita de eticheta sultanului la Constantinopolu, unde i-se fece o primire „regala.“

Varietáti.

Primatele Ungariei, cardin. Ioanu Sctovszky, repausà in 19 Octobree. In mormentarea i-se tienù cu pompa nemaivediuta in Strigoniu in 23 a aceleiasi. Pentru repausulu sufletului adormitului in Domnulu, sub a carui jurisdictiune metropolitana steteáu si dóue episcopie gr. c., cea de la Muncaciu si Eperjes, se celebrà in 20 Oct. in beseric'a gr. c. a s. Barbare din Vien'a unu parastasu.

O fundatiune de 40 mii fl. v. a. fece mai decurându stim. d. cetatianu si proprietariu din Pest'a Alexandru Nedelcu cu domn'a soçi'a sa Anica Hauptman. Scopulu fundatiunei testamentarie e infientiarea unui institutu in Lugosiu pentru crescerea copiiloru gr. orient. seraci. Ilustr. sa p. episcopu I. Popasu dispuse, ca numele binefacutoriloru marinimosi prin tóte besericele eparchiei caransebisiane se se amintésca la s. liturgía in eternu.

Regimulu muscanescu si-incepe persecutiunile si incontr'a celui din urma episcopatu gr. c. din Rusi'a. Episcopulu de Chelm, Kalinski, fù adeca in dilele trecute ca din serinu prinsu si straportatu, si in locu-i denumitu unu administratoru. Capitlulu diecesanu protestà incontr'a unei astfelii de procedure a fortiei nedumerite, denegandu ascultarea denumitului administratoru.

Diurnale noue. In Pest'a va esí din 1. Ian 1867 incependu odata pre septemana „*Amiculu popornlui*,“ edatu de d. Sigismundu V. Popu si menitu a respandí cunoscintie folositorie, maicuséma economice, intre poporulu romanu. Pretiulu pre anu 4 fl. v. a., pre diumetá de anu 2 fl., pre triluniu 1 fl. — In Bucuresci va esí de la 1. Noembrie incolo de dóue seu trei ori in septemana si in formatu mare de cinci colonne „*Daci'a romana*,“ diariu politicu, comercialu, literariu si religiosu. Pretiulu pentru Austri'a 10 fl. v. a. pre 6 luni. Redactori principali: dd. Romulu Scribanu si Dem. N. Preda.

Reverendisimulu d. prepositu gr. c. din Oradea, Nicolau Borbo'a, aducundu-si aminte de comun'a, unde a fostu mai antáiu ca lucratoriu in vini'a Domnului, a depusu in manile vene rabilului capitulu oradanu sum'a de 250 fl. (dóue sute cincidieci) pentru scól'a din Siauaieu, asia ca interusu riulu de la 200 fl. se-lu cápete invetiatoriulu de acolo in dóue rate anuale incependu de la 1. Noembrie 1867, déca va aretá in totu anulu celu puçinu 12 prunci deprinsi in cele prescise pentru scólele poporale. Decum'va s'ar intemplá, ca invetiatoriulu se fia negliginte si se nu merite ajutoriulu numitu, atunci interusuriulu se va adauge la capitalu, si numai acelu invetiatoriu gr. c. din Siauaieu lu va castigá, carele va impliní detorinti'a sa cumu se cade si asia va corespunde piei intentiuni a fundatoriu-lui. Din interusuriulu celoralalti 50 fl. se voru cumperá cãrti si hartia pentru pruncii mai seraci. Nu va fi de prisosu a comunicá aici si pasulu celu mai insemnatu din literele fundatiunale de datulu 6 Octobree 1866, cari s'au primitu in siedinti'a consistoriala totu din acel'asi datu la numerulu 317. : „Cum sacris ordinibus susceptis ad Salyensem parochiam dispositus, tribus annis, quibus munere curatoris animavum fungebar, summam necessitatem institutionis tennellae pubis observassem, ut Salyensis ludimagister majori ducatur stimulo parvulos docendi, in ejusdem adjutorium 200 fl. foundationem facio et stabilio. „Dupa acést'a urmédia conditiunile de mai susu si apoi: „Porro pro charta et libellis, pauperioribus distribuendis, ad foundationem addo 50 fl.“ („Fiindca dupa susceperea sacreloru ordine dispusu la parochi'a de Siauaieu in tempu de trei ani, câtu am fostu acolo sufleteriu, am obserbatu cea mai mare lipsa intru instruirea tenerimei; ca invetiatoriulu din Siauaieu se aiba mai mare indemnu a invetiá pruncii, facu si stabilescu intru ajutoriulu aceluasi o fundatiune de 200 fl. . Mai incolo pentru hartia si cãrti pre sém'a prunciloru mai seraci adaugu la fundatiune 50 fl.“) E de insemnatu, cá la parochi'a Siauaieu s'a preparatu marinimosulu fundatoriu la rigorósele din studíele juridice, in urm'a caror'a castigandu laurea doctoratului in drepturi a fostu denumitu de profesoru la academi'a juridica de aici, in care postu a functiunatu cu onóre 31 de ani. Prin asiediarea acestei fundatiuni a aretatu reverendisimulu prepositu, cáta amóre nutresce in pieptulu seu pentru sucrescinti'a fostiloru sei parochiani si a datu deodata csemplu maretiu de imitatu si de altii. Dee Domnedieu, ca se potemu inregistrá mai multe fapte de acestea si din partea altor'a, eara reverendisimului prepositu lungésca-i dilele, ca se póta aliná dupa vointi'a si potinti'a sa mai multe lipse de ale diecesei.

In 27. Oct. se se fia intemplatu in Prag'a unu atentatu asupr'a inaltiatului imperatu.

Indreptare. In nru. 20 alu „Sionului rom.“ pagin'a si column'a ultima, line'a 16. de desubtu, citesce: „In Naseudu serbatórea scolastica sel.“

Redactiunea va respunde mai multoru p. t. domni in nru. venitoriu seu pre cale epistolaria.